

Kadir Suresinin Analitik Yorumu

Salih Kalkan

Fatih Üni., İlahiyat Fak., Temel İslami Bilimler.

Özet

Kadir Gecesi Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gecedir. Bu gecenin hangi gece olduğu kesin olarak bildirilmemesine rağmen, ramazanın 27. gecesi olduğu kabul edilmiştir. Kadir Gecesi'nin anlatıldığı Kadir suresi, Kur'an-ı Kerim'in ne zaman indirildiğini ve bu indirilme zamanının özelliklerini anlatır. Aynı zamanda Kur'an'ın faziletlerinden azami seviyede istifade edebilmenin gereğine de işaret eder.

Kadir suresinin analitik yorumu isimli bu çalışmada muteber, klasik ve çağdaş tefsir kitaplarına ve bu konuyla alakalı telif edilmiş eserlere müracaat edilmiştir. Kadir veya İnnâ Enzelnâ diye de bilinen sure; gramatik, dil ve dilin zenginlikleri olan kıraat, irab, belagat, münasebet, sebab-i nüzul gibi değişik başlıklar altında incelenmiştir. Sure incelenirken müfessirlerin birbirlerine olan etkileri tespit edilip, modern ve klasik müfessirler arasında mukayeseler yapılmıştır. Ayet mealleri ve numaralarının verilmesine ise özen gösterilmiştir. Bu makalede, Kur'an ile Kadir Gecesi arasında önemli bir bağın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadir suresi, Analitik yorum, Gramatik yorum, Kur'an tefsiri.

tündür. Kadir Gecesi'ndeki bu ilahî lütuf ve tecelliler Kur'an'ın inmesine verilen değerden dolayıdır. Kadir Gecesi'nin belirsizliği sebebiyle de bir anlamıyla ramazan, diğer anlamıyla da Kadir Gecesi münasebetiyle daima Kur'an'a vurgu yapılmaktadır.

I. Nüzul Sebebi

Tefsirler, sahabe ve tabiinin surelerin iniş zamanı ile ilgili yorumlarıyla doludur

Giriş

Kadir Gecesi, kelime anlamının; mevki, azamet, değer ve şeref oluşuna binaen Kur'an'ın inmesiyle şeref kazanan bir gece olmuştur. Esasen zamanların ve mekânların bizatihi değeri yoktur. Allah (cc.) ona kıymet verdiği için kıymetlidir. Kiblenin bile kendi zatında bir hususiyeti yoktur. Allah (cc.) buraya dönün dediği için kıymetli olmuştur. Kadir Gecesi de Kur'an onda indiği için değer kazanmıştır. Çünkü Allah (cc.) bu gecede yapılan ibadet ve taatlara sair zamanlarda yapılanlardan daha çok mükâfat vereceğini bildirmiştir. Bunun sebebi tamamen Kur'an'ın bereketi ve inzalidir. Dolayısıyla Kadir Gecesi'ni değerli yapan Kur'an'dır.

Surede bahsedilen Kadir Gecesi, içinde Allah'ın (cc.) mümin kullarına indirdiği ilahî lütuf ve esintiler bulundurması münasebetiyle diğer gecelerden üstündür.

ve bu yorumların pek çoğu aslında surenin sebab-i nüzulünü gösteren kesin olgular değildir. Klasik tefsirlerde konunun kesin hatlarla sonuca bağlanmadığını görüyoruz. Bu da klasik tefsircilerin sebab-i nüzul ile alakalı yorumları âdeta bir tefsir rivayeti gibi algıladıklarını çağırıştırılmaktadır. Kadir suresinin de sebab-i nüzulü hakkında değişik rivayetleri vardır:

a) İbn Ebî Hâtim'in Ebû Zur'a kanaıyla Mucâhid'den rivayet ettiğine göre bir gün Hz. Peygamber (sas.), Benû İsrail'den Şem'un adında bir kahraman mücahidin bin ay, yani seksen sene zırhını çıkarmadan Allah için mücahede devam ettiğini sahabelerine anlattı. Bunun üzerine sahabeler kendi ömürlerine kıyaslayarak amellerini hafif gördüler ve hiçbir zaman onun mertebesine ulaşamayacaklarını düşünerek mahzun oldular. Bunun üzerine "Kadir suresi" nazil oldu ve ramazan ayında bulunan Kadir Gecesi'nde bir gece yapılan ibadetin bin ay ibadet ve cihattan daha değerli olacağı müjdesini getirdi. Buna yakın bir açıklama İbn Abbas'tan da nakledilmiştir.¹

b) İbn Ebî Hâtim'in bir başka kandan rivayetinde ise Hz. Peygamber (sas.) Benû İsrail'den Eyüp (as.), Zekeriya (as.), Hazkıyl b. Acûz (as.) ve Yuşâ b. Nûn'un (as.) tarafetu'l-ayn, yani göz açıp kapayana kadar dahi Allah'a isyan etmeden ve gafil olmadan ibadet ettiklerini anlattı. Sahabeler buna çok taaccüp ettiler. Kendilerinin buna muvaffak olamayacaklarını düşünerek mahzun oldular. Bunun üzerine Cebrail (as.) gelerek bu sureyi inzal buyurdu ve "Ya Resulallah! Allah ümmetinin zaafını ve aczini bildiği için onlardan daha hayırlısını ümmetine ihsan buyurdu. Kim Kadir Gecesi'ni ibadetle geçirirse Allah ona seksen sene ibadet sevabı ihsan edeceğini vaat etti." buyurdu.²

II. Surenin Üslubu

Kadir suresinin esas konusu Kur'an-ı Kerim'dir. Sure Kur'an'la doğrudan ilgilidir. Zaten Kadir Gecesi'ni mümtaz kılan şey de o gece Kur'an'ın insanlığa rehber olarak gönderilmesidir. Bu gecenin her sene anılmasının se-

1. Suyûtî, Ebû'l Fazl Celâluddîn Abdurrahmân bin Ebû Bekr, *Lubâbu'n-Nukûl*, Beyrut, s. 215; Vâhidî, Ebû'l-Hasen Alî bin Muhammed, *Esbâbu'n-Nuzûl*, Dâru'l-İslâm, Demmam 1992, s. 461; İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâîl bin Ömer bin Kesîr el-Kuraşî ed-Dimeskî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (thk. Sâmi bin Muhammed Selâme), Dâru Taybe, VIII/442-443; el-Taberî, Muhammed bin Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), Muessesetu'r-Risâle, XXX/167; er-Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed bin Ömer bin Huseyin bin Hasan bin Alî et-Temîmî el-Bekrî er-Râzî eş-Şâfiî, *Mefâtihu'l-Çayb*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, (I-XXIII), Beyrut 1420 h., Akçağ Yay., XXIII/285; el-Kurtubî,

Ebû Abdullâh Muhammed bin Ahmed bin Ebî Bekr bin Ferahu'l-Ensârî el-Hazrecî Şemsuddîn, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, (thk. Ahmed el-Berdûn ve İbrâhîm Atfîş), Dâru'l-Kutubi'l el-Mısriyye, (I-XXIV), Kahire, 2. Baskı, 1384/1964, XIX/235-237; Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, (I-X), İstanbul 2012, VI/4592; Çetiner, Bedreddin, *Esbab-ı Nüzul*, (I-II), Çağrı Yayınları, İstanbul 2010, II/962.

2. Suyûtî, *Lubabu'n-Nukûl*, s. 215; Vâhidî, *Esbâbu'n-Nuzûl*, s. 461; Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr*, Dâru'l-Fikr, VIII/569; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII/443; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIX/235-237; Elmalılı, *Hak Dini*, VI/4592; Çetiner, *Esbab-ı Nüzul*, II/962.

bebi de Kur'an'a hürmete binaendir. Hak Teâlâ Kur'an'ı insanların hatırlaması için, onun nüzulünün her sene-i devriyesinde onu layığıyla anlayıp yaşmalarına binaen, o gecenin ihyasını, bir gece karşılığında bin ay vererek mükâfatlandırmıştır.

Allah (cc.) Kadir suresini, Mekki bir sure olmasına rağmen Mekki surelerin hususiyetlerinden olan "inzâr" ve "terhib" özelliklerini bir kenara bırakarak rahmet ayı ve rahmet gecesi olmasına binaen tamamen beşaret üslubu ile vahyetmiştir. Zira Kur'an'ın genel üslubuna bakıldığı zaman;

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ ﴿١٠٤﴾ ﴿إِنَّا لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾

"Gerek Ehl-i kitaptan, gerek müşriklerden olan kâfirler, hem de devamlı kalmak üzere cehennem ateşindedirler. Onlar bütün yaratıkların en şerlisidirler. Ama iman edip, makbul ve güzel işler yapanlar ise bütün yaratıkların en hayırlı olanlarıdır."¹ ve

﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ ﴿١٠٥﴾ ﴿فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾ ﴿١٠٦﴾ ﴿وَيُنْقَلَبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ ﴿١٠٧﴾ ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ﴾ ﴿١٠٨﴾ ﴿فَسَوْفَ يُدْعَىٰ بُرًّا﴾ ﴿١٠٩﴾ ﴿وَيَصَلَّىٰ سَعِيرًا﴾ ﴿١١٠﴾

"Hesap defteri sağ eline verilen kimşenin hesabı kolayca görülür. Ve ailesine sevinç içinde döner. Hesap defteri arkasından sol eline verilen kimse ise yok olmayı ister. Alevli ateşe girer."² ayetlerinde olduğu gibi, uyarı ile müjdeyi veya müjde ile mükâfatı peş peşe sıraladığı görülmektedir. Ancak Kadir suresinde sadece müjde olup kâfir ve fasıkları uyaran bir ayet olmadığı gibi cehennemden bahseden azap ayetle-

1. 98/Beyyine, 6-7.

2. 84/İnşikâk, 7-12.

ri de yoktur. Bu da Kadir Gecesi'nin Allah (cc.) tarafından herkes için bir rahmet vesilesi olduğunun göstergesidir. Zira Allah (cc.);

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾

"Ancak iman edip makbul ve güzel işler yapanlar müstesna."³ demek suretiyle istisna yapmaksızın;

﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ﴾

"Artık o gece bir esenliktir gider. Tâtan ağarana kadar."⁴ diyerek bütün dünya ve bütün insanlık için selam, barış, esenlik, güven ve rahmet dileyerek, toplumun kötü şeylerden arınmasını, kalplerin ve nefislerin selametini istemektedir. Binaenaleyh, bu gecenin esenlik ve selameti bütün kâinatı kaplar ve kâinat içerisindeki bütün varlıklar da bu güzelliklerden istifade eder.

105

III. Sureler Arası Siyak ve Sibak İlişkisi

Âlûsî (ö. 1270/1854), Allah'ın (cc.) Alâk suresinde Hz. Peygamber'e, (sas.) yaratan ve insana bilmediğini öğreten Rabbinin adıyla Kur'an'ı okumasını emrettikten sonra,⁵ bu surede de Kur'an'ın inmeye başladığını söyleyerek, Kadir Gecesi'nin, Kur'an'ın o gecede inmesi ile yüksek şerefi ve üstün değeri olan "Kadir Gecesi" payesi aldığını söyler.⁶

3. 103/Asr, 3. Ayrıca bkz. 95/Tîn, 6; 84/İnşikâk, 25 vb.

4. 97/Kadr, 5.

5. 96/Alak, 1-5.

6. el-Bikâî, İbrâhîm bin Ömer bin Hasan er-Ribât bin Ali bin Ebî Bekr, *Nazmu'd-Durer*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, (I-XXII), Kahire, XXII/177; Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Munîr*, (çev. Beşir Eryarsoy), Risale Yayınları, (I-XV), İstanbul 2008, XV/575.

Elmalılı M. Hamdi Yazır da (ö. 1942) aynı görüşleri ifade ederek meseleye kurbiyyet nazarıyla yaklaşmış, bu suresinin [اَفْرَأْ] “Oku!”¹ ve ﴿وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ “Secde et yaklaş.”² ayetlerinden sonra inzal edilmesi, insanların nazarlarını ibadete çevirmek, özellikle ramazanda ve Kadir Gecesi’nde Kur’an okuyarak Allah’a yaklaşmayı teşvik etmek bakımından önemli olduğunu ifade eder.³

Aynı zamanda Kadir suresinin Alâk suresinden sonra yer alması, zamirin Kur’an’la ilgili bulunduğunu kuvvetlendirmektedir⁴ ki bu sure âdeta Alak’ta emredilen Kur’an okumanın nedenidir. Sanki şöyle denilmiştir: “Kur’an’ı oku. Çünkü Kur’an’ın kadri yücedir, şanı âlidir.”⁵ Alâk suresinin son ayetinde;

﴿وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾

106 “Rabbine secde et, O’na yaklaş.”⁶ denilerek, sonraki sureyle irtibatlı olarak, Kadir Gecesi’nin Allah’a (cc.) secde ederek yaklaşma gecesi olduğu beyan edilir.

Ayrıca Alâk suresindeki,

﴿أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ ﴿أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى﴾
﴿كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ ﴿نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ﴾
﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ ﴿سَدِّعُ الزَّيْنَبِيَّةَ﴾

“Ne dersin, o kul dini yalan saysa

1. 96/Alak, 1.
2. 96/Alak, 19.
3. el-Bikâî, *Nazmu'd-Durer*, XXII/177; Elmalılı, *Hak Dini*, IX/334.
4. el-Bikâî, *Nazmu'd-Durer*, XXII/177; Yıldırım, Celal, *Kur'an Tefsiri*, XIII/6923-6924.
5. Âlûsî, Ebû'l-Fazl Şihâbu'd-Dîn Mahmûd b. Abdullâh el-Âlûsî, el-Bağdâdî, *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, (I-XVI), Beyrut, 1415/1995, XV/411; el-Bikâî, *Nazmu'd-Durer*, XXII/177; Arslan, Ali, *Hulâsâtu't-Tefâsîr Bûyûk Kur'an Tefsiri*, Arslan Yayınları, (I-XVI), İstanbul, XVI/98.
6. 96/Alak, 19.

ve Hak'tan yüz çevirse iyi mi olurdu? O bilmiyor mu ki Allah, olan biten her şeyi görür? Hayır! Hayır! Olmaz böyle şey! Eğer bu tutumundan vazgeçmezse onu perçeminden tutup cehenneme sürükleriz. Evet, o yalancı ve suçlu perçeminden tutup sürükleriz. İsteddiği kadar grubunu yardıma çağırın! Biz de Zebanîleri çağırırız.”⁷ ayeti ile yalancıların, inanmayanların cezalandırılması anlatıldıktan sonra inananların mükâfatının karşılığı olarak da Kadir suresinde Kadir Gecesi’nin verildiği ifade edilmektedir. Bu surede gecenin ehemmiyetini vurgulama adına da mesele soru cümlesi ile açıklanarak gece üç defa zikredilmiştir.

Mana ve muhtevaya gelince Kadir suresi ile Beyyine suresi arasında gaye ve murat bakımından sıkı bir münasebet ve kopmaz bir bağın mevcut olduğu görülmektedir. Şöyle ki: İnsanlara Cenab-ı Hakk’ın rahmet sesini yansıtan Kur’an’ı Kerim’in Kadir Gecesi’nde indirilmesi, kitap ehlini saplandıkları yanlış akideden, taassup ve katı tutumdan kurtarmaya yönelik bir anlam taşımakta ve böylece son kitaba ve son peygambere iman ile yönelmelerinde mutlak anlamda rahmet ve necat bulunduğu dolaylı şekilde anlatılmaktadır. O bakımdan Beyyine suresi ile bu konu detaylı biçimde işlenmekte ve ilahî muradın ne yanda olduğu açıklanmaktadır.⁸

Ayrıca, [اَنْزَلْنَاهُ] deki [هـ] “hu” zamininin ne olduğu ve kime indirildiğini beyan hususunda yine Beyyine’deki;

7. 96/Alak, 13-18.
8. el-Bikâî, *Nazmu'd-Durer*, XXII/185; Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yayınları, (I-XIV), İstanbul 1986, XIII/6924.

﴿رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً﴾ ﴿فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ﴾

“O kesin delil de: İçinde hak, hikmet ve adaletin ifadesi olan yazılar ihtiva eden tertemiz sayfaları okuyan ve Allah tarafından gönderilen bir resuldür.”¹ ayeti ile Kadir suresindeki zamirleri anlatarak, indirilenin Kur’an, indirilen kişinin ise Hz. Peygamber (sas.) olduğunu açıklamış oluyor. Dolayısıyla Beyyine suresi, isminden de anlaşılacağı üzere Kadir suresini açıklayan bir sure gibidir. Binaenaleyh, önceki ve sonraki surelerin birbirleri ile irtibatı Kur’an’ın genel bir tefsiri mahiyetindedir, siyak ve sibak bakımından güzel bir örnek teşkil etmektedir.

IV. Surenin Tefsiri

A) Birinci Ayet

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾

“Biz Kur’an’ı indirdik Kadir Gecesi.”² Müfessirler, “Biz onu Kadir Gecesi’nde indirdik.” ayetindeki “O” zamiriyle Kur’an’ın kastedildiği konusunda ittifak etmişlerdir.³ Kur’an’ın, zamirle anlaşılacak derecede apaçık bilinen, tanınan, şanı yüce bir kitap olduğunu göstermek için adının açıkça anılmadığı belirtilir. Zemahşerî de Allah’ın (cc.) Kur’an’ı üç yönden yücelttiğini i-

fade eder.⁴ Birincisi: İndirilmesini kendisine isnat edip bunu bir başkasına değil de kendisine mahsus kılmıştır. İkincisi: Şöhrete ve vurgulanmaya ihtiyacı olmadığına belge olsun diye, açık ismini anmadan zamirle ifade etmiştir. Üçüncüsü: İndirildiği vaktin şerefini yüceltmıştır.⁵

Kur’an’ın tamamının mı, yoksa ilk inen ayetlerinin mi Kadir Gecesi indiği hususunda müfessirlerin iki yaklaşımı ortaya çıkmıştır:

Birincisi, İbn Kesîr’in (ö. 774/1373) İbn Abbâs’tan rivayetine göre Kur’an’ın tamamı, Levh-i Mahfuz’dan dünya semasındaki Beytü’l-İzzet’e indirilmiş; sonra günün şartlarına, olayların seyri-ne ve duyulan ihtiyaca göre oradan da 23 yıllık bir süre içinde parça parça Hz. Peygamber’in (sas.) nezih kalbine ilka edilmiştir.⁶

İkincisi ise şaz bir görüş olarak ifade edeceğimiz Şa’bî’ye göre olan görüştür; “Kur’an’ın indirilmesine ilk olarak Kadir Gecesi’nde başlanmıştır. Bu görüş, ilk inen ayetlerin Kadir Gecesi’ne

107

1. 98/Beyyine, 2-3.

2. 97/Kadr, 1.

3. eş-Şevkânî, Muhammed bin Alî bin Muhammed bin Muhammed Abdullâh eş-Şevkânî el-Yemenî, *Fethu’l-Kadîr el-Câmiu beyne Fenneyi’r-Rivâyeti ve’d-Dirâyeti min İlmi’t-Tefsîr*, Dâru İbn Kesîr, Şam, Dâru’l-Kelim et-Tayyib, Beyrut 1414 h., V/575; Heyet, Çağırıcı Mustafa, Dönmez İbrahim Kafi, Gümüş Saadettin, Karaman Hayrettin, *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, D İ B Y. (I-V), Ankara 2008, 2. Baskı, *Kur’ân Yolu*, V/603-605.

4. ez-Zemahşerî, Ebû’l Kâsım Cârullâh Mahmûd bin Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki’t-Tenzil ve Uyûni’l-Ekâvîl fî Vucûhi’t-Te’vîl*, Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî, (I-IV), 3. Baskı, Beyrut 1407 h., IV/780; eş-Şevkânî, *Fethu’l-Kadîr*, V/575; Heyet, *Kur’ân Yolu*, V/604-605.

5. ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/780.

6. İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, iht. Muhammed Alî es-Sâbûnî, *Dâru’l-Kur’âni’l-Kerîm*, (çev. Nedim Yılmaz ve Sadreddin Gümüş), Ensar Neşriyat, (I-VII), İstanbul 2010, III/659; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, XX/130; er-Râzî, *Mefâtihu’l-Cayb*, IX/568; Zuhaylî, *et-Tefsîru’l-Munîr*, XV/580-581; Yıldırım Celal, *Kur’ân Tefsiri*, XIII/6923-6924; Kurt Avni, “Kadir Gecesi”, *Diyanet Dergisi*, sayı: 2, Nisan-Mayıs-Haziran 1987, s. 43.

rastladığını, yani Alâk suresinin İlk beş ayetinin bu gece indiğini göstermektedir.” der.¹

B) İkinci Ayet

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾

“Bilir misin nedir Kadir Gecesi?”² el-Ferrâ, Yüce Allah (cc.) Kur’an-ı Kerim’de;

[وَمَا يُدْرِيكَ] “Sana ne bildirdi?”³ şeklinde geçen ayetlerde Hz. Peygamber’e (sas.) bazı şeylerin bildirildiğini, [وَمَا أَدْرَاكَ] “Sana ne bildirdi, bilir misin nedir?” diye ifade edilen ayetlerde ise ona (sas.) o bahsedilen şeyin bildirilmediğini ifade eder. Sufyân da aynı görüştedir.⁴

Bu tarz [وَمَا أَدْرَاكَ] anlatım şeklinin Kur’an-ı Kerim’de tam on üç yerde geçtiğini görüyoruz.⁵ Hazin bu ifadenin; gecenin büyüklüğünü gösterme ve onun haberini dinleme adına teşvik yolu bir ifade tarzı olduğunu söyleyerek, sanki yüce Allah (cc.): “Onun kıymetini ve üstünlük derecesini sana bildiren, onun bilgisini sana ulaştıran nedir?”⁶ demektedir.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ise bu gecenin büyüklüğünü, Hz.

1. Yıldırım Celal, *Kur’ân Tefsiri*, XIII/6923-6924
2. 97/Kadr, 2.
3. 33/Ahzâb, 63; 42/Şûrâ, 17; 80/Abese, 3.
4. el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, XX/131.
5. 69/Hâkka, 3; 74/Muddessir, 27; 77/Murselât, 14; 82/İnfitâr, 17-18; 83/Mutaffifin, /8-19; 86/Târık, 2; 90/Beled, 12; 97/Kadr, 2; 101/Kâria, 3-10; 104/Humeze, 5.
6. el-Hâzin, Alâuddîn Alî bin Muhammed bin İbrâhîm Ebû’l-Hasen, *Lubâbu’t-Te’vil fi Meâni’t-Tenzîl*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1415h., IV/450; es-Sâbûnî, *Safvetu’t-Tefâsîr*, Ensar Yay., VII/373-375.

Peygamber’in (sas.) bile kendi dirayeti ile kavrayamayacağını ifade sadedinde: “Kadir Gecesi öyle büyük bir gecedir ki sırf senin kendi dirayetine kalsaydı onun mahiyetini, kadrinin derecesini bilemezdin. Fakat o ineni biz indirdiğimiz gibi, bunu da sana biz bildirdik.”⁷ diyerek, o gecenin kadr-ü kıymetini anlamamanın insan aklı ile mümkün olmadığını ifade eder.

C) Üçüncü Ayet

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾

“Bin aydan daha hayırlıdır Kadir Gecesi!”⁸ Bu ayet ve müteakip ayetlerde, Kadir Gecesi’nin ne olduğu sorusunu ihtiva eden ikinci ayete cevap verilerek onun üstünlüğü ve özellikleri üzerinde durulmuştur. O gece öyle mübarek bir gecedir ki Ebû’l-Asiye ve İbn Cerîr’in görüşüne göre; içinde Kadir Gecesi’nin bulunmadığı “Bin aydan daha hayırlıdır.”⁹ Amr bin Kays’a göre, böyle bir gecede yapılacak hayırlı iş, salih bir amel, içinde Kadir Gecesi’nin bulunmadığı bin ayda yapılacak ibadetlerden daha hayırlıdır. Müfessirlerin birçoğu da böyle demiştir.¹⁰

Ayrıca, buradaki bin aydan murat, 82 küsur sene gibi ifadeler değildir. Araplarda büyük bir sayı anlatılmak istendiğinde “bin” kelimesi kullanılırdı. Bu nedenle ayet, “Bu bir gece içinde o kadar büyük iyilik ve hayır yapılmıştır

7. Elmalılı, *Hak Dini*, IX/340.
8. 97/Kadr, 3.
9. İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII/443; er-Râzî, *Mefâtihu’l-Ğayb*, Akçağ Yay., XXIII/285; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, XIX/233-235.
10. İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII/443; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, Buruç Yay., XIX/233-235.

ki insanlık tarihinde uzun bir zamanda bile bu kadar hayırlı iş yapılmamıştır.”¹ anlamına gelir.

Fahrüddîn er-Râzî’ye göre, bu ayette, hem bir müjde, hem de bir tehdit görülmektedir. Kim, bu geceyi ihya ederse sanki Allah’a, seksen küsur yıl ibadet etmiş gibi olup, her yıl ihya eden kimse de pek çok ömür yaşamış gibi olacaktır. Kim de bu geceyi bulmak için ayın tümünü ihya ederse bu kimsenin de âdeti, otuz Kadir Gecesi ihya etmiş gibi olacağını ifade eden Râzî, meseleyi değişik bir rivayetle anlatır: Kıyamet gününde dört yüzyıl Allah’a ibadet eden Benû İsrail’den bir adam ile Muhammed ümmetinden kırk yıl Allah’a ibadet etmiş birisi getirilir. Muhammed ümmetinden olanın sevabının daha çok olduğu görülür. Bunun üzerine İsraili, Allah’a (cc.) “Sen, adilsin. Oysaki ben, onun sevabının daha çok olduğunu görmekteyim.” der. Bunun üzerine de Allah (cc.), “Çünkü sizler, dünyevi cezadan korkuyordunuz da bunun üzerine ibadet ediyordunuz. Ümmet-i Muhammed’in,

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾

‘Hâlbuki sen onların aralarında bulunduğun müddetçe Allah onları azaba uğratmaz.’² ayetinden dolayı teminatları vardı ve bu konuda emin idiler. Ama buna rağmen onlar yine de ibadet ediyorlardı. İşte bu yüzden, bunların ibadetleri, daha çok sevap gerektirmiştir.” diyerek, Ümmet-i Muhammed’e müjde olduğunu söylemiştir.³

1. Mevdûdî, Ebû'l Â'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, İnsan Yayınları, (I-VII), İstanbul 2010, VII/182.

2. 8/Enfâl, 33.

3. er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII/286.

Bu ayetteki tehdide gelince; bu gecede yapılan ibadete kat kat sevap verildiği gibi, bu gecede yapılan masiyete de kat kat günah yazılması mevzu bahistir. Günah işleyen bir kimse tövbe etmediği veya hak sahibine hakkını verip helalleşmediği⁴ müddetçe yüz Kadir Gecesi ihya etse bile, azaptan kurtulamayacaktır.⁵ Çünkü “Allah (cc.) büyük günah sahibini cehenneme girmekle tehdit etmiştir.”⁶

D) Dördüncü Ayet

﴿تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾

“O gece Rablerinin izniyle ruh ve melekler, her türlü iş için iner de iner.”⁷

“Rûh” kelimesi Kur’an’ın bazı ayetlerinde, “insanın ruhu, canı”⁸ olarak hayatın kaynağı manasındaki kullanılmıştır.⁹ Yine bazı ayetlerde bu kelime Allah’ın (cc) emirlerini, Hz. Peygamber’e (sas.) “vahiy getiren melek” anlamında kullanılmıştır.¹⁰

Ayette geçen “rûh”tan maksat Hz. Cebrail’dir (as.). Çünkü Kur’an’ın bazı ayetlerinde bu büyük melek “rûh” olarak anılmakta, bazen “rûhu’l-kudus”, bazen “rûhu’l-emîn”, bazen de sadece “rûh” olarak geçmektedir.¹¹ Yine Hz.

4. 2/Bakara, 188.

5. er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII/286.

6. 2/Bakara, 217-275; 4/Nisâ, 93.

7. 97/Kadr, 4.

8. Yıldırım Suat, *Kur’an’ı Hâkim ve Açıklamak Meâli*, 17/İsrâ, 85.

9. 15/Hicr, 28-29; 17/İsrâ, 85; 21/Enbiyâ, 91; 32/Secde, 7-9.

10. 16/Nahl, 2-102; 26/Şuarâ, 193-195; 40/Mu’min, 15.

11. 2/Bakara, 87-253; 5/Mâide, 110; 16/Nahl, 2-102; 40/Gâfir, 15; 70/Me’âric, 4; 78/Nebe’, 38; Yıldırım, Celal, *Kur’ân Tefsiri*, XIII/6922.

Peygamber (sas.) de bazı hadislerinde “rûhu'l-kudus” ismini kullanmıştır.¹

Hz. Cebrail'in (as.) fazilet ve şerefinden dolayı diğer bütün meleklerden üstün olmasına karşılık, onun zikri de diğer meleklerden farklıdır. Böylesine yüksek payeli bir melek bile ancak, ﴿أَمْرًا﴾ “Tarafımızdan bir emir ile”² ayetine binaen ﴿أَمْرٌ حَكِيمٌ﴾ “hikmete dayanan iş”³ için inmektedir. Ayette de “her bir iş için”⁴ ifadesinden anlaşılıyor ki meleklerin her biri bir başka iş için inerler. Çünkü meleklerin her birinin ayrı bir vazifesi vardır; bazıları rükû, bazıları secde, bazıları da dua ile meşguldürler. Kadir Gecesi'nde de inen meleklerin sadece o geceye has vazifelerine binaen onlar, Allah'ın (cc.) selamını, rahmetini ve bereketini geceyi ihya eden kullarına getirmekle mükelleftirler. Dolayısıyla, meleklerin ruhaniyetlerinin ve serinliğinin geceyi ihya edenleri kuşattığını ve bundan dolayı selamı verdiklerini anlıyoruz. Şurası tabiidir ki onlar da Allah'tan aldıkları rahmeti, bereketi ve şefkati Müslümanlara taşımaktadırlar. Buradan anladığımız kadarıyla ay güneşten aldığı ışığı yansıttığı gibi melekler de Allah'tan emanet olarak aldıkları selamı ve nuru geceyi ihya eden Müslümanlara yansıtıyorlar. Nitekim:

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾

Şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip sonra da istikamet üzere, doğru yolda

yürüyenler yok mu, işte onların üzerine melekler inip: ‘Hiç endişe etmeyin, hiç üzülmeğin ve size vaat edilen cennetle sevinin!’ derler.”⁵ ayeti Kadir suresinin dördüncü ayetinin tefsiri mahiyetindedir. Yani, Kadir Gecesi'nde meleklerin indiği gibi, sair vakitlerde de meleklerin aynı şekilde, istikamet üzere olan insanlara müjdeler vererek indiklerini anlıyoruz.

E) Beşinci Ayet

﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ﴾

“Artık o gece bir esenliktir gider... Ta tan ağarana kadar...”⁶ Ayette geçen “hiye” zamiri Kadir Gecesi'ne raci olup selam kelimesi de selamet manasındadır. Yani o gece zararlı şeylerin olmayacağı, kulların yararına olan şeylerin olacağı bir esenlik gecesidir. Çünkü “Selam” Allah'ın (cc.) bir ismidir. Bu gece başta Hz. Cebrail (as.) olmak üzere melekler Allah'ın (cc.) hayrını, bereketini ve selamını insanlara yetiştirmek üzere yeryüzüne inmelerine karşılık o gece sabaha kadar tam bir selamet içindedir.

Bazı müfessirler de o gecede hiçbir şer olay olmayacağını ifade eder ki⁷ Kadir Gecesi'nin selam/selamet olmasına ve selam kelimesinin anlamına karşılık İbn Kesîr'den de nakledilen Mucâhid'in, “Şeytan, o gece kötülük yapmaya veya eziyet vermeye güç yetiremez.”⁸ yoru-

5. 41/Fussilet, 30.

6. 97/Kadr, 5.

7. el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, XX/134; et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, Hisar Yayınları, XI/180.

8. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII/444; el-Kurtubî, *el-Câmiu'l-Ahkâmu'l-Kur'ân*, XX/134.

1. Buhârî, Salât, 68; Bed'ul-Halk, 6; Edeb, 91; Muslim, Fezâil'u's-Sahâbe, 151,153; Nesâî, Mesâcid, 24; Yıldırım, Celal, *Kur'ân Tefsiri*, XIII/6922.

2. 44/Duhân, 5.

3. 44/Duhân, 4.

4. 97/Kadr, 4.

muna binaen müminler (geceyi idrak edenler) bütün ruhi/manevi kötülüklerden korunmuş olacaktır. Çünkü selam bir hitab-ı Rabbanidir. Selam Esmâ-i Hüsnâ'dandır ve Kadir Gecesi "Selam" isminin tecellisine mazhardır.¹ Geceyi kaplayan esenlik, o gecede yapılan dua ve ibadetlerin sonucu olarak ilahî rahmetin artması demektir. Buna binaen Kadir Gecesi toplumun ve insanların korkularının giderileceği bir gece olacaktır.

Müslümanlar arasında emniyeti temsil eden bir ifade olan "selam" sadece Kadir Gecesi mi inmektedir? Hâlbuki namaz tekbir ile başlayıp selam ile son bulmaktadır. Namazın tahiyatında önce;

{السلام عليك ايها النبي} Hz. Peygamber'e (sas.), sonra;

{السلام علينا وعلي عباد الله الصالحين} bizlere selam edilmekte ve namazdan yine;

{السلام عليكم ورحمة الله} diyerek meleklerle selamla çıkmaktadır. Sonra da

{اللهم انت السلام ومنك السلام} diyerek, Allah'a (cc.) yine O'nun ismi ile "selam" verilerek O'na iltica edilmektedir. O zaman "selam" mutlak manada Kadir Gecesi'nde inmekte, sair zamanlarda da bu selamdan istifade etmek için bu gibi pratiklerle desteklenmektedir. Veya Kadir Gecesi'nde inen "selam"dan istifade edebilmek, sair zamanlarda o "selam"a açık olmakla ilgilidir. Çünkü Allah'tan (cc.) inen "selam"ın kaynağı yine Allah (cc.)'tır. Böyle bir "selam"a açık olanı Kur'an şöyle anlatır;

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾

1. Kürkçüoğlu, "Kadir Gecesi Hakkında", *DİBD*, 12. sayı, Aralık 1965, s. 210.

"Rahman'ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine laf atarsa 'Selamette!' derler."² "Zorba, mağrur, saygısız, kaba ve haşin değil, sükûnet ve vakar ile alçak gönüllü bir şekilde, terbiyeli ve nazik yürürler. Etrafa sıkıntı vermezler. Cahillik edenlere çatmaya tenezzül etmezler."³ Bu has kullar, cahil insanlarla tavır ve davranışlarında, münasebetlerinin sonucunda selam olacak şekilde fiil ortaya koyarlar. Bu fiiliyat sözle de olabilir, davranışla da olabilir. Yani öyle bir tavır ve davranış sergilerler ki cahil insanlarla münasebetlerinin sonucunu selamete erdirip selamete bitirirler.

V. Kadir Gecesi

Kadir kelimesinin sözlük anlamı; kudret, güç yetirmek, kader, takdir, miktar, meblağ, hüküm ve kaza, değer, kıymet, şeref ve azamet demektir.⁴

Istılahta ise Kadir Gecesi; kıymetli, şerefli, azametli, hüküm ve takdir gecesi gibi anlamlara gelir.⁵

Kadir Gecesi ifadesinin geçtiği ayet ve hadisler incelendiğinde bu kelimenin çeşitli anlamlar ihtiva ettiğini görmekteyiz;

2. 25/Furkân, 63.

3. Yıldırım Suat, *Meâl*; 25/Furkân, 63.

4. İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed bin Mukerrem, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut 1414 h., "KDR" md., V/76-79; Paksoy, *HÜİFD*, sayı: 27, Ocak-Haziran 2012.

5. İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, "KDR" md., V/76-79; Râğıb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım el-Huseyn bin Muhammed, (thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî) *el-Mufredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, Dâru's-Şâmiyye, Beyrut, 1. Baskı, (I-II), 1412 h., "KDR" md., s. 595-597; Paksoy, agm. *HÜİFD*, sayı: 27, Ocak-Haziran 2012.

A) Takdir ve Hüküm Gecesi Anlamı

﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾

“O, öyle bir gecedir ki her hikmetli iş, tarafımızdan bir emir ile o zaman yazılıp belirlenir.”¹ ayetine binaen “takdir gecesi, hüküm gecesi” demektir. Burada, Berat Gecesi ile ilgili ifade edilenlerin Kadir Gecesi hakkında da söylendiğini görmekteyiz. İbn Abbâs (ra.) ve Katâde Ebû'l-Hattâb el-Basrî'ye göre; bu gecede, gelecek seneye kadar cereyan edecek her türlü önemli hadiseler hakkındaki Allah'ın (cc.) ezeli kaza ve takdiri ilgili meleklerle tebliğ olunur.² Bu gecede bir yıllık olacak mukadderat takdir edilir; yağmur, kıtlık, rızık, diriltme, öldürme vb. gibi bütün işler hükme bağlanır. Yani Allah (cc.) ezelde takdir ettiği şeyleri o gecede meleklerle tevdi eder. Mesela; rızıklar, bitkiler, yağmurların nüshaları Hz. Mikail'e, harp, rüzgâr, asker, zelzeleler, yıldırımların düşmesi, yerin batması, Hz. Cebrail'e verilir. Amel nüshaları Hz. İsrâfil'e, musibetlerin nüshaları da ölüm meleştiği olan Azrail'e verilir. İşte bütün bunlar Kadir Gecesi'nde olur.³ Çünkü onlar ezelde Levh-i Mahfuz'da yazılıdır. Ancak, hükümlerin takdirleri ezeli olduğu için burada kastedilen hüküm ve takdirin yerine getirilmesi olan “kaza”dır.⁴

1. 44/Duhân, 4.

2. Şentürk, “Kadir Gecesi”, *DİBD*, 100-101. sayı, Eylül-Ekim 1970, s. 333.

3. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII/444; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*: Kurtubî Tefsiri, XX/130; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Çayb*, XXIII/280-281; es-Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, VII/375; Elmalılı, *Hak Dini*, IX/335-340; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Munîr*, XV/578-579.

4. Elmalılı, *Hak Dini*, IX/335-340.

B) Azamet ve Şeref Gecesi Anlamı

Zührî de, Kadir Gecesi'nin “azamet ve şeref gecesi” olduğunu ifade ederek,

﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾

“Kadir Gecesi, binaydan hayırlıdır.”⁵ ayetine binaen, o gecede ibadet ve taatte bulunan kimsenin kıymetli ve şerefli olacağı gibi o gecede yapılan ibadet ve taatlerin de kıymetli ve şerefli olacağını söyler.⁶

C) Tazyik Gecesi, Darlık Gecesi ve Sıkıştırma Gecesi Anlamı

Halil bin Ahmed ise Kadir Gecesi “tazyik gecesi, darlık gecesi ve sıkıştırma gecesi” anlamlarına geldiğini,

﴿تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ﴾

“Ruh ve melekler iner de iner.”⁷ ayetindeki “tenezzelu” fiiline göre o kadar çok melek yeryüzüne iner ki yeryüzü inen meleklerle kâfi gelmeyip dar gelmekle bu anlamı teyit ettiğini söyler.⁸ Kurtubî de bu gece yeryüzüne inen meleklerin çokluğundan dolayı iğne düşecek kadar boş yer kalmayışına karşılık bu ismin ve anlamın verildiğini ifade eder.⁹

Hâsılı tüm bu farklı manalar bize gösteriyor ki ana fikir değişmemekle beraber her bir mananın kendisine has bir keyfiyetinin oluşu surenin edebi açıdan bize zenginliğini göstermektedir.

5. 97/Kadr, 3.

6. er-Râzî, *Mefâtihu'l-Çayb*, XXIII/280-281; Elmalılı, *Hak Dini*, IX/335-340.

7. 97/Kadr, 4.

8. er-Râzî, *Mefâtihu'l-Çayb*, XXIII/280-281.

9. el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, XX/131; Kurt, “Kadir Gecesi”, *Diyanet Dergisi*, sayı: 2, Nisan-Mayıs-Haziran 1987, s. 43.

V. Gecenin Fazileti

Zaman ve mekânlar, kendilerinde meydana gelen büyük ve önemli hadiselerle bir anlam ifade eder ve değer kazanırlar. Kadir Gecesi hayırla dolu hadiselerin meydana geldiği bir gece olduğu için, Allah (cc.) ona müstesna bir şeref vermiştir.

İbn Cerîr'n tercih ettiği görüşe göre, Kadir Gecesi'nde yapılan amel, içinde Kadir Gecesi bulunmayan bin ay içinde yapılan amelden daha hayırlıdır. Mucâhid de o gün ve gecede yapılan amelin, tutulan orucun bin aydan daha hayırlı olduğunu söyler. Çünkü Allah (cc.) Hz. Peygamber'e (sas.) geçmiş ümmetlerin bin ayda yaptığı cihada denk bir gece lütfetmiştir.¹

Saîd Nursî (ö. 1960) de gecenin faziletinin Kur'an'dan kaynaklandığını işaret ederek, *"Her bir harfinde asgari olarak on sevab ve on hasene ve bazen on bin ve bazen Leyle-i Kadir sırrıyla bir harfine otuz bin hasene ve meyve-i cennet ve nur-u berzah veren Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyân'dır. Bu makamda ona rekabet edecek kâinatta hiçbir kitabın olmadığını ve hiçbir kimsenin de göstermeyeceğini ifade eder."*²

VI. Gecenin Gizliliği

Allah (cc.) bildirilmeyen gaybi hususlarda sürpriz mükâfatlar vaat etmiştir. Eğer Kadir Gecesi belli olsaydı, ramazanın diğer geceleri gerektiği şekilde değerlendirilemeyebilirdi. Cuma gününde icabet saati belli olsaydı, diğer

saatler duayla, zikirle geçirilmezdi. Ecel bilinseydi, bütün bir ömür gaflet içinde geçerdi ve ölüme yakın vakitlerde ahiret için çalışmaya başlanırdı. Dolayısıyla bir şey gizli kalmakla o şeyin etrafındaki diğer unsurlar da kıymet kazanır ve değerlendirilir.³ Binaenaleyh, Kadir Gecesi'nin gizlenmesindeki hikmet, ölüm vaktinin ve kıyamet gününün gizlenmesindeki hikmet gibidir. Bu hikmete binaen bundan maksat müminlerin uyanık ve teyakkuz hâlinde devamlı Allah'a (cc.) teveccühte bulunmalarıdır. Yoksa bütün bir sene bekleyip, sadece ramazanın yirmi yedinci gecesini ihya etmek ve böylece Allah'ın (cc.) Kadir Gecesi'ni layığı ile değerlendiren insanlara lütfettiği ihsanlara mazhar olmak mümkün değildir. Onun için Ebû Hanîfe diyor ki: "Kadir Gecesi sadece belli gecelerde değil, senenin üç yüz altmış beş günü içindeki her bir gecede aranmalıdır. Siz üç yüz altmış beş geceyi layık olduğu şekliyle ihya ederseniz, Allah (cc.) da sizlere ihsan ve iltifatlar da bulunur." Binaenaleyh hadisin ifadesiyle, "Allah katında amellerin en faziletli, az da olsa devamlı olanıdır."⁴ kaidesince her geceyi Kadir bilerek değerlendirmek bu manada çok ehemmiyet arz etmektedir.

Saîd Nursî bu gecenin gizliliğindeki hikmeti; "Her kim ramazan boyunca akşam ve yatsı namazlarını cemaatle kılsa Kadir Gecesi'nden birçok haz alır."⁵ hadisine binaen havf ve reca den-

1. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII/443.

2. Nursî Saîd, *Lem'alar*, Işık Yay., İstanbul 2000, s. 345.

3. Nursî, *Mektûbât*, Şahdamar Yay., s. 535.

4. Buhârî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Rikâk, 18; Muslim, *Sunen*, Salâtu'l-Musâfirîn, 216; Paksoy, "Rivayetler Işığında Kadir Gecesi", *HÜİFD*, sayı: 27, Ocak-Haziran 2012.

5. Beyhakî, Ahmed ibn Huseyn ibn Alî ibn

gesini korumak, bütün insanlara ve zamanlara değer vermek maksadına matuf olarak açıklar.¹

V. Gecenin İhyası

Burada kul, Kadir Gecesi olduğu ümidi ile ramazanın tüm gecelerini ihya ederken, Allah (cc.) meleklerine karşı;

﴿قَالُوا أَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾

“Siz, bunların yeryüzünü ifsat edip kanakıtacaklarını söylüyordunuz.”² ayetiyle “Bakın görün kullarım nasılmış?” övücünü ortaya koyarkenâdetâ;

﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

“Ben, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum.”³ ayetinin sırrı tecelli olmuş olur.⁴

Bu gecede dua etmek sünnettir. Çünkü O icabet vakitlerinden birisidir. Tabiinın büyüklerinden Sufyân-ı Servî (ra.) “Kadir Gecesi’nde dua etmek namazdan daha sevimlidir. Kur’an okuyarak dua ederek geceyi ihya etmek daha güzeldir. Hz. Peygamber (sas.) bu gecede Kur’an’ı tertil ile tilavet eder, rahmet ayetlerinde dua eder, azap ayetlerinde Allah’ın azabından Allah’a sığınır, tesbih ayetlerinde tesbih eder, hamd ayetlerinde de Allah’a hamd ederdi.”⁵ demiştir. Bu süre içerisinde Hz. Peygamber (sas.) her zamankinden daha fazla Kur’an okur ve dua ederdi. Nitekim

Mûsâ el-Husrevcirdî el-Horasânî Ebû Bekir, *es-Sunenu'l-Kubrâ*, (thk. Muhammed Abdulkadir Atâ), Mektebetu Dâri'l-Bâz, (I-X), Mekke 1414/1994 h., Şuab-i İmân, 3707; Elmalılı, *Hak Dini*, IX/346-350.

1. Nursî, *Sözler*, Işık Yay., s. 446.

2. 2/Bakara, 30.

3. 2/Bakara, 30.

4. er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII/281-282; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Munîr*, XV/581.

5. Buhârî, *Tecrîd-i Sarîh Trc.*, VI/313.

sahih bir rivayette; Hz. Âişe’nin (ra.) Kadir Gecesi’ne kavuştuğu takdirde nasıl dua edeceğini sorması üzerine o, “Allah’ım, şüphesiz ki sen çok affedici-sin, affetmeyi seversin, beni de affet.” şeklinde dua etmesini söylemiştir.⁶

Esasen elde edilecek mükâfatlar düşünülünce; cennet, cemelullah, ebedî saadet, vs. bunlar kolay kazanılacak gibi görünmemekle birlikte bir gecede kazanılacak şeyler de değildir. Her geceyi ihya şuuruyla değerlendirenler için ancak mübarek günler ve geceler bir şey ifade eder. Aksi takdirde birkaç gece kal-karak sadece onları değerlendirmek fazla bir şey ifade etmeyebilir. Çünkü Hz. Peygamber (sas.) ve sahabe sadece bir geceye hasredilen ihyayı bir şey saymamışlardır. İmam-ı A’zam’ın düşüncesi de bu yöndedir. Mesela ramazanda Kadir Gecesi’ni yakalayan biri, bin ay namaz kılmış, bin ay oruç tutmuş gibi olur. Bu ise insanın ömrünü aşan bir şeydir. Belki de Kadir Gecesi’nin belli olmamasının hikmeti de burada aranmalıdır.

Sonuç

Allah (cc.) insanı değerli bir varlık olarak yarattığı, bu değerli varlığı da sevdiği ve bir yere konumlandır-dığı için, böyle sevdiği birine de Kadir suresi vesilesi ile Kadir Gecesi gibi bir geceyi hediye etmiştir. Burada Kadir Gecesi’nin Kadir suresi ile isimlendirilmesi Allah (cc.) katında ne kadar azim bir değere sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

6. Tirmizî, *Sunen*, Daavât, 84; (“Çok affedici-sin.” lafzından sonra, “Kerimsin, çok lütüfkârsın.” lafzı ile), İbn Mâce, *Sunen*, Duâ, 5; el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur’ân*, XIX/243-245.

Kadir Gecesi İslam'ın yeryüzüne doğduğu gecedir. Buradan hareketle bir Müslümanın hayatında dönüm noktası olmalı, sıradan bir gece olmamalı ve alışlagelmiş şekli ibadetlerle geçitirilmemelidir. Burada önemli olan geceyi ihya etmek; sadece bu gece sabaha kadar ibadet etmek demek değil, ömrün kalan kısmının bu geceye uygun olarak ayarlanmasıdır.

Geçmiş peygamberler ve kendilerine verilen kitaplar belirli kavimlere belirli zaman ve mekân için gönderilmiş olmalarına karşılık, Kur'an kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa gönderilmiştir. Bu Kur'an'ın indiği geceyi ibadet, taat ve Kur'an okumakla geçirdiği için, Muhammed ümmetinin bir gecesi bin aydan hayırlı olmuştur. Kadir Gecesi aslında ömrü uzatmak için bir fırsattır. Kim ki geceyi değerlendirirse on defa, 82 yıllık bir hayat yaşamış olacaktır. Önemli olan ömrün uzun olması değil amellerin güzel olmasıdır. Yani yaşanan hayatın iyi değerlendirilip, dolu olmasıdır. Çünkü Allah'ın (cc.) nazarında az bir zamanın çok şey ifade ettiği görülmüştür.

Hulasa, Kadir suresi dört ana başlık altında işlenmiş olup surenin ihtiva ettiği genel hikmet ve hükümler çerçevesinde şu sonuçlara varılmıştır:

1. Kadir suresinde, ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ "Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi indirdik."¹ ayetine binaen, Hz. Peygamber'e (sas.) ilk mesajın gelerek, Kur'an'ın nazil olacağına dair ilk haberin o gecede intikal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Bu surede Kur'an'ın indirildiği ge-

cenin geniş rahmet ve bereketlere vesile olduğuna işaret edilerek, Kur'an'ın insanlık için taşıdığı değer ve öneme, insanlığın ona olan ihtiyacına dikkat çekilmiştir.

3. Kadir suresi hem Kadir Gecesi'nin hem de Kur'an'ın kıymetini ifade eder. Allah'ın (cc.) yeryüzünde halife olarak insanı yaratması, ona peygamberler göndermesi, kitaplar vermesi ve sonunda Hz. Peygamber'i (sas.) göndererek ona da Kur'an'ı indirmesi gibi bütün plan ve proje önceden hazırlanmıştır. İşte Kadir Gecesi'nde Kur'an'ın indirilmesi ile bu planın son kısmı uygulanmaya konmuştur. Kadir Gecesi çok önemli olduğu için mi Kur'an-ı Kerim onda indi, yoksa Kur'an o gecede indiği için mi Kadir Gecesi değerlendirilmiş oldu? Şüphesiz Kur'an o gecede indiği için Kadir Gecesi'nin değer kazandığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Kur'an'ın tamamı; ﴿كَذَلِكَ لِنُنَبِّئَ بِهٖ فُرَادَكَ﴾
﴿وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا﴾

"Hâlbuki Biz vahiyle senin kalbini pekiştirmek için böyle ara ara indirdik ve onu parça parça okuduk."² ayetine binaen Hz. Cebrail (as.) vasıtasıyla Allah'ın (cc.) emri ile Hz. Peygamber'e (sas.) ceste ceste getirilmiştir.

5. Kur'an'ın parça parça, ceste ceste gelme ifadesi; Kur'an'ın tedriciliği, aşama aşama terbiye ediciliği esastan kaynaklanmaktadır. Çünkü Kur'an'ın muhatabı olan insanların Kur'an'ı anlamaya hazır hâle gelmesi ve getirilmesi bakımından bu tedriciliğin önemli olduğu görülmüştür.

6. Surede, Kur'an, gece ve insanın

1. 97/Kadr, 1.

2. 25/Furkân, 32.

ön planda olduğu görülmektedir. Eğer Kur'an'ı ve geceyi öne alıp insanı ihmal edersek Kadir suresinin anlatmış olduğu hakikati gözden kaçırmış oluruz. Çünkü Kur'an, geceye değil insana inmiştir. Yani, Kur'an ramazan ayında inmiş ve ramazan ayı değerlendirilmiştir. Ramazanda özel bir gecede inmiş ve o gece Kadir Gecesi olarak değer kazanmıştır. Binaenaleyh Kur'an, asıl muhatabı insana inerek insanın değer kazanmasını sağlamıştır.

7. Allah (cc.) bu gecede "kudret"i ile muamele ederek bir gecelik amele bin aylık ecir vermektedir. Dünya kriterlerine göre; bir günlük rıza çerçevesinde yaşamının karşılığı bir gün, bir yıl böyle güzel yaşamının karşılığı da yine bir yıl olması iktiza ederken, bir gecenin iyasıyla seksen küsur yıllık ecir verilmesi, hatta bin ay taatta bulunmanın, tek bir gecede taatta bulunmadan daha zor olacağı aşikâr olmasına rağmen, bunun Allah'ın (cc.) inananlara karşı kudret, rahmet ve lütuf ile muamelesinin bir sonucu olduğuna ulaşılmıştır.

8. O gecede her işin hikmet uyarınca yazılmasına karşılık kişilerin, halkların, milletlerin ve devletlerin kaderleri belirlenmiş olup; değerler, prensipler ve değer ölçüleri o gece konulmuştur.

9. Önceki ümmetlerde de Kadir Gecesi gibi bir gecenin olduğu ancak Kadir suresi ile bilinip, isimlendirildiği anlaşılmıştır.

Abstract

Analytical Interpretation of the Surah al-Qadr

The night of Qadr is the night when the Qur'an was began to reveal. Even though

the date of the night is not clear, 27th night of the holy month of Ramadan is generally accepted among Muslims. The surah al-Qadr gives information about the time the Koran was revealed and its features. It also shows the necessity of getting profit from the virtue of the Qur'an.

In this work classical and modern commentary books that were written about the surah are examined. The surah is explored within the perspectives of grammar, language and recitation style, sabab al-nuzul and munasabat. While the surah is examined the influence among scholars are observed and pointed out. In this article, it is found out that there is a very important relationship with the Qur'an and the night of Qadr.

Key words: surah al-Qadr, analytical interpretation, grammatical interpretation, tafsir

Kaynakça

Âlûsî, Ebû'l-Fazl Şihâbu'd-dîn Mahmûd b. Abdullâh el-Âlûsî, el-Bağdâdî, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, (I-XVI), Beyrut 1415/1995.

Arslan, Ali, *Hulâsâtu't-Tefâsîr Büyük Kur'ân Tefsiri*, Arslan Yayınları, (I-XVI), İstanbul.

Çetiner, Bedreddin, *Esbab-ı Nüzul*, (I-II), Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.

Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-Muhîd*, Mısır 1328 h.

el-Bikâî, İbrâhîm bin Ömer bin Hasan er-Ribât bin Alî bin Ebî Bekr, *Nazmu'd-Durer*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, (I-XXII), Kahire.

el-Beyhakî, Ahmed ibn Huseyn ibn Alî ibn Mûsâ el-Husrevcirdî el-Horasânî Ebû Bekir, *es-Sunenu'l Kubrâ*, (tahk. Muhammed Abdulkâdir Atâ), Mektebetu Dâri'l-Bâz, (I-X), Mekke 1414/1994 h.

- el-Hâzin, Alâuddîn Alî bin Muhammed bin İbrâhîm Ebû'l-Hasen, *Lubâbu't-Te'vîl fî Meâni't-Tenzîl*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1415 h.
- el-Kurtubî, Ebû Abdullâh Muhammed bin Ahmed bin Ebî Bekr bin Ferahu'l-Ensârî el-Hazrecî Şemsuddîn, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, (tahk. Ahmed el-Berdûn ve İbrâhîm Atfiş), Dâru'l-Kutubi'l-Mısriyye, (I-XXIV), Kahire, 2. Baskı, 1384/1964.
- _____, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, (tahk. Ahmed el-Berdûnî ve İbrâhîm Atfiş), Dâru'l-Kutub el-Mısriyye, (20 cüz, 10 cilt), (I-X), Kahire 1369 h./1950 m.
- _____, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Buruç Yayınları, (I-XX), İstanbul 2006.
- el-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed bin Cerîr bin Yezîd bin Kesîr bin Ğâlib el-Âmilî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, (tahk. Ahmed Muhammed Şâkir), Dâru Muessesetu'r-Risâle, (I-XXIV), Şam 1420/2000.
- _____, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, Taberî Tefsiri, Hisar Yayınları, (I-IX), (çev. Kerim Aytekin ve Hasan Karakaya), İstanbul 2013.
- el-Vâhidî, Ebû'l-Hasen Alî bin Muhammed, *Esbâbu'n-Nuzûl*, Dâru'l-İslâm, Demmam 1992.
- er-Râğîb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım el-Huseyn bin Muhammed, (tahk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî), *el-Mufredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, Dâru's-Şâmiyye, Beyrut, 1. Baskı, (I-II), 1412 h.
- er-Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed bin Ömer bin Huseyn bin Hasan bin Alî et-Temîmî el-Bekrî er-Râzî eş-Şâfiî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, (I-XXIII), Beyrut 1420 h.
- _____, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, (I-XXVII), Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- es-Sâbûnî, Muhammed Alî, *Safvetu't-Tefâsîr*, (çev. Nedim Yılmaz ve Sadreddin Gümüş), Ensar Neşriyat, (I-VII), İstanbul 2010.
- es-Suyûtî, Ebû'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân bin Ebû Bekr, *Lubâbu'n-Nukûl*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.
- eş-Şevkânî, Muhammed bin Alî bin Muhammed bin Muhammed Abdullâh eş-Şevkânî el-Yemenî, *Fethu'l-Kadîr el-Câmiu beyne Fenneyi'r-Rivâyeti ve'd-Dirâyeti min İlmi't-Tefsîr*, Dâru İbn Kesîr, Şam, Dâru'l-Kelim et-Tayyib, Beyrut 1414 h.
- ez-Zemahşerî, Ebû'l Kâsım Cârullâh Mahmûd bin Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, (I-IV), 3. Baskı, Beyrut 1407 h.
- Heyet: Çağrıcı Mustafa, Dönmez İbrahim Kafi, Gümüş Saadettin, Karaman Hayrettin, *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİBY. (I-V), 2. Baskı. Ankara 2008.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâîl bin Ömer bin Kesîr el-Kuraşî ed-Dimeşkî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l Azîm*, (tahk. Sâmi bin Muhammed Selâme), Dâru Taybe, Riyad, 2. Baskı, (I-VIII), 1420 h./1999 m.
- İbn Mâce, Ebû Abdullâh Muhammed bin Yezîd el-Kazvinî, *Sunen-i İbn Mâce*, (tahk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî), Dâru'l-İhyâi'l-Kutubu'l-Arabî, Haleb, (I-II), ts.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed bin

- Mukerrem, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdır, (I-IX), Beyrut 1414 h.
- Kurt, Avni, "Kadir Gecesi", *Diyanet Dergisi*, sayı 2, Nisan-Mayıs-Haziran 1987.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip, "Kadir Gecesi Hakkında", *DİBD*, 12. sayı, Aralık 1965.
- Mevdûdî, Ebû Â'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, İnsan Yayınları, (I-VII), İstanbul 2010.
- Nursî Saîd, *Mektûbât*, Şahdamar Yayınları, İstanbul 2000.
- _____, *Sözler*, Işık Yayınları, İstanbul 2003.
- _____, *Lem'alar*, Işık Yayınları, İzmir 2004.
- Paksoy, Kadir, "Rivayetler Işığında Kadir Gecesi", *HÜİFD*, yıl: 17, sayı: 27, Ocak-Haziran 2012.
- Şentürk, Lütfi, "Kadir Gecesi", *DİBD*, 100-101. sayı Eylül-Ekim 1970.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, (I-X), İstanbul 2012.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yayınları, (I-XIV), İstanbul 1986.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meali*, Biltur Yayınları, İstanbul 2013.
- Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Munîr*, (çev. Beşir Eryarsoy), Risale Yayınları, (I-XV), İstanbul 2008.